

152171

ЛЕСЬ МЯРТОВИЧ.

ЗАБОБОН.

Повість.

ЛЬВІВ, 1917.

НАКЛАДОМ УКР. ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ,
зарєєстрованої спілки з обмеженою порукою.

41251

ПЕРЕДНЕ СЛОВО.

Отея повість пок. Леся Мартовича, що виходить тепер у світ, має за собою вже невеличку історію. Думаю, що не від річи буде навести її тут.

Мені невідомо, як довго писав автор свою повість та коли її скінчив. Памятаю одначе, що при кінци листопада 1911 р. прийшов до мене і передав її з бажанєм, аби вона появилася в Лїт. Наук. Вістнику. Я написав зараз до проф. М. Грушевського, що перебував тоді в Києві, в справі місяця, часу й умов друку, а поки надійшла відповідь, прочитав повість майже в цілости, хоч і не вповні докладно. По одержаню відповіді повідомив я пок. автора про умови з боку редакції Лїт. Наук. Вістника, які він приймив, і вислав зараз рукопис, переписаний на машині, але з деякими власноручними поправками автора, рекомендовано і з поданем вартости, до Київса.

Якеж було моє здивованє, коли при кінци січня, 1912 р., дістав я від проф. М. Грушевського запит, чому не присилаю рукопису. Я відповів, що вислав давно, навів дату вислання і рівночасно зареклямував посилку на поchtі. По кількох днях дістав звістку з Київса, що рукопис доручено (аж по реклямації!).

Коротко перед тим якось зайшов раз до мене пок. Леесь Мартович зі своїм приятелем дром Ів. Кунцевом, щоби довідати ся, як стоїть справа друку повісти. Я пояснив і в розмові, що вивязала ся,

сказав йому, натякаючи на головні типи повісти: Знаєте приповідку, що багато на світі дурнів, та не разом ходять. А в вас у повісти зовсім інакше. Де ви таку чудову колекцію їх поназбиравали? — Автор не відповів тоді на се нічого, а розмова перейшла на якусь иншу тему.

Тимчасом у лютім приїхав до Львова проф. М. Грушевський, скликав засідане дирекції Видавничої Спільки, на яким я вже не міг бути присутній, бо захорував тяжко, і дирекція ухвалила тодіж не друкувати повісти в Літ. Наук. Вістнику, як первістно пляновано, але видати її окремою книжкою.

Я ще й не дізнав ся був про сю ухвалу, як дістав лист від Л. Мартовича з домаганем звороту рукопису повісти тому, що він не хоче ще її друкувати, коли я скритикував її неприхильно. Я відписав, що моєї фрази не можна ніяк уважати за критику, за яку я й не брав би ся, бож навіть не прочитав повісти докладно, але автор обетавав при своїм домаганю і я мусів написати до Києва по рукопис та звернути йому. Я не знав правдивої причини, задля якої автор зажадав звороту і довідав ся про неї аж із посмертної згадки про нього дра Ів. Кунцева, в якій він пише:

»Нездужаючи з більшими або меншими перервами від осені 1911 р., покійний не міг систематично працювати. Написав більшу повість із життя галицької інтелігенції та вислав її був до редакції Л. Н. Вістника, де мала небагом друкувати ся, та я намовив його, щоби відібрав рукопис і ще раз по впливі певного часу перечитав, бо знаючи нахил покійного до сатири, я бояв ся, що річ, хоч закресна поважно, то писана в часі хвороби, часами просто серед фізичних болів, може вийти скарикатурована«¹⁾.

¹⁾ Іван Кунців: Лесь Мартович. (Діло. ч. 32, з 3 лютого, 1916 р., фейлстон).

Здаєть ся одначе, що автор зовсім не читав повісти на ново, бо я не завважав ніяких дописок та поправок поза тими, які бачив за першим разом. Так пролежала вона до початку війни і до ворожої інвазії.

»На жаль, інвазія — пише др. І. Кунців¹⁾ — хоч дала покійному невичерпане жерело сиостережень на людським матеріялі з обох боків бувшого кордону та сильно збогатила його і так незвичайно обширні відомости фільольогічні і етносихічні, зменшила близько на половину його недруковану спадщину. При вчиненім у моїй хаті салдатами погроми в дні 13 вересня, 1914, всі рукописи покійного опинили ся на подвірю, в городі, в саді, на слоті, порозкидані і потоптані салдатеькими чобітьми. Визбрані потім картки виказали вже багато браків. В цілости остала згадана вище повість (з віддертим заголовком і половиною першої картки, заголовка я не можу собі пригадати) та коротні оповідання: »Народна ноша«, »Пророцтво грішника«, і »Жирафа та Ладо«. З инших оповідань та драматичних нарисів остали лише всякі уривки. Покійний не зібрав ся вже повикінчувати їх на ново«.

Не довело ся отже авторови дожити тої приємности, щоби побачити свою працю в друку, хоч се було можливе вже пять літ тому. За те мав нагоду побрати практичну лекцію того, як то наші літературні пам'ятки пропадали в старину, в X—XVIII ст., та зрозуміти, чому копії деяких наших пам'яток заховали ся на далекій півночі, а в нас і сліду по собі не лишили. Адже Торки, Хозари, Берендії, Печеніги, Татари, Турки і всякі инші племена, що переселявали ся через нашу етнографічну територію, не могли оказувати більше зрозуміння для нашої культури від теперішнього христолубивого войнства. Та коли перебули ми тамті лиха, то перебудемо ще й се,

¹⁾ Тамже.

VIII

може останнє на порозі великого культурного і народнього нашого відродження. А в лику робітників, що здобували се відродженє, знайдеть ся певно відповідне місце і для автора сеї повісти, що рвав ся все до ідеалу краси та добра таї свій народ бажав до них підтягнути.

Отея повість пок. автора друкуєть ся тепер за згодою його куратора і спадкоємців, а з першої картки виготовлений кліш на пам'ять теперішнього лихолітя.

26. IX. 1917.

Волод. Гнатюк.
